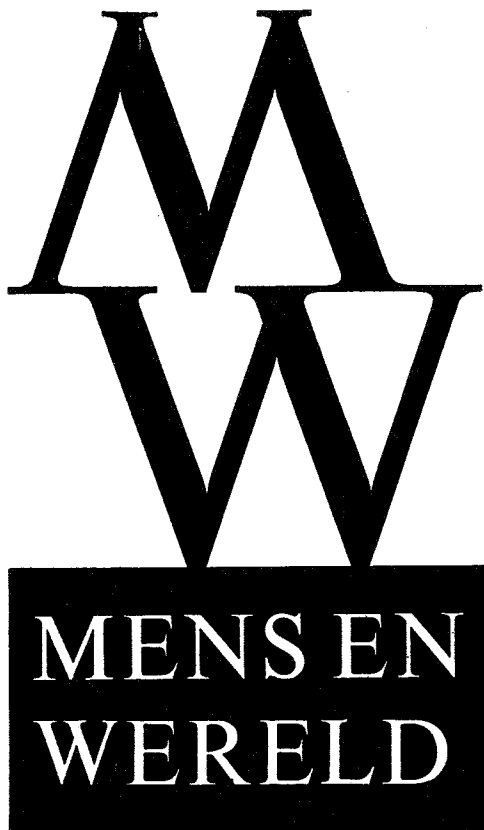

**Uitgave van het
Humanistisch Verbond**

Verschijnt om de veertien dagen

**25ste jaargang nummer 21
14 november 1970**

Redacteur: Casper Vogel

Redactieraad:

**Mevr. P. Hienekamp, mej. E. van der Reijden,
R. de la Rie, H. J. Roethof, H. Wiedeman**

Redactiesecretaris: F. C. van Soesbergen

Paulus Buyslaan 23 Amersfoort

Telefoon 03490-16474

Administratie, abonnementen en advertenties:

postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 24641

giro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementsprijzen per jaar:

voor Nederland, andere E.E.G.-landen, Suriname

en de Antillen f 11,-

overige landen f 13,50

losse nummers f 0,50

In dit nummer o.a.:

**Raadslieden in leger
willen vernieuwingen**

Om de redding van ons milieu

**Dialogo tussen katholieken
en humanisten**

**Engagement zwaartepunt
van alle vormingswerk**

is een hasjiesj-roker een misdadiger?

Het gebruik van soft drugs moet niet langer als misdrijf worden aangemerkt, maar als overtreding; dit als overgangsfase naar een volledige legalisering van deze middelen.

Wie deze woorden houdt voor een strijdkreet van de Bond van Hasjiesjrokers, om maar eens iets te noemen, zoekt te ver buiten onze eigen kring. Het is de conclusie die prof. dr. P. B. Defares meende te kunnen trekken aan het eind van de onlangs gehouden conferentie 'Implicaties gebruik soft drugs' van de humanistische stichting Socrates.

Lichtvaardig is deze uitspraak dus niet te noemen. Verwonderlijk ook niet, voor wie de inleidingen en discussies van deze bijeenkomst nog eens overziet. Opnieuw kwam duidelijk naar voren dat het huidige officiële overheidsstandpunt de toets der wetenschappelijk gefundeerde kritiek niet kan doorstaan.

De door velen nog verdedigde 'harde lijn' tegenover het gebruik van soft drugs, het repressieve vervolgingsbeleid, lijkt te rusten op twee pijlers: de Opiumwet en een levendig vooroordeel, voortkomend uit onwetendheid, angst en wantrouwen. Beide houden echter zozeer verband met elkaar dat men ze niet los van elkaar kan zien. Als verbinding dient waarschijnlijk het begrip *schadelijkheid*, maar als men daarmee bedoelt de psychische of fysieke aantasting van eigen of andermans lichaam, dan kan men dat – zo is op de Socrates-conferentie opnieuw duidelijk gemaakt – niet met bewijs staven. Evenmin het veelgehoorde vermoeden dat via een proces van gewenning het 'van kwaad tot erger' zal gaan. Ook dit is niet aangetoond.

Wat wel is aangetoond is dat het gebruik van soft drugs allerlei bijverschijnselen vertoont, maar die zijn mede door het illegale karakter ervan eerder van psychologische en sociologische dan van criminele aard. Zoals een inleider, mr. F. E. Frenkel, het stelt: 'Juist het feit dat men in deze materie met het criminaliseren zover is gegaan geeft aanleiding tot het vermoeden dat daarbij irrationele factoren een rol spelen of gespeeld hebben'. Hij wijst daarbij op de nog steeds levende gedachte dat men, wanneer een bepaald gedrag ongewenst geacht wordt, ermee kan volstaan dat gedrag onder de kracht van een strafbepaling te brengen, tegen overtreders met passende gestrengheid op te treden, en dat daarmee de kous af is.

Maar hoe interessant het ook is na te gaan hoe het verbod op cannabis (met nadruk zij nog eens gesteld dat de conferentie zich bezig hield met soft drugs – licht werkende verdovende middelen) in de strafwet is gekomen, het is uit een oogpunt van geestelijke volksgezondheid van direkter belang na te gaan op welke gronden deze bepaling er in zou moeten blijven staan.

Welnu, op grond van uitgebreid internationaal wetenschappelijk onderzoek is zo'n grond niet aan te geven. En het zou beslist in strijd met de geldende rechtsprincipes zijn om in dezen dan maar de omgekeerde bewijslast te eisen, n.l. dat aangetoond moet worden dat cannabis niet schadelijk is. Zo iets is vrijwel onmogelijk en redelijkerwijs ook niet te verlangen.

Dat een onmiddellijke schrapping van de strafbepaling een reeks ongewenste gevolgen zou hebben, laat zich raden. Ons land zou op slag een eiland worden waar de handel in verdovende middelen zich op concentreert. En evenmin als er reden is om het gebruik van cannabis te verbieden, is er aanleiding om het toe te juichen. Een op neutralisering gerichte politiek zou dus inhouden het verbod in eerste instantie te verzachten (van misdrijf naar overtreding) en een milder vervolgingsbeleid, zoals bijvoorbeeld in Denemarken wordt voorgestaan, in afwachting van een situatie waarin de strafbaarheid geheel kan wegvallen.

Zulk een regeling doet onder de huidige omstandigheden recht aan twee uitgangspunten die humanisten hoog wenselijk te houden: redelijkheid en verdraagzaamheid. Het ene betreft het vermogen om onbevangen een verschijnsel als soft drugs te onderzoeken; het andere de vrijheid die wij hen laten die tot andere conclusies komen dan wij.

Men hoeft niet tot voorstander van het gebruik van soft drugs te worden verklaard, als men zich tegenstander noemt van een verbod. In de huidige verwarring en vaak gevoelsmatig gekleurde heftige discussies lijkt het daar wel eens op. In zo'n situatie is het in elk geval voor humanisten een eis eerst orde op zaken te stellen. Het hoofdbestuur heeft, alvorens te overwegen een verklaring over het drug-probleem uit te geven, geruime tijd geleden terecht besloten eerst de Socrates-conferentie over dit onderwerp af te wachten. Het resultaat daarvan is nu bekend. We kunnen er ons voordeel mee doen. (cv)

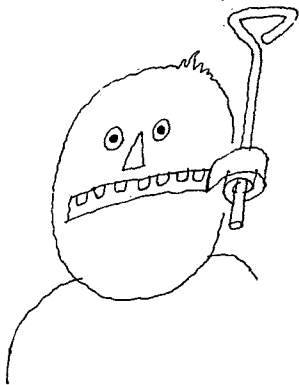
KRITISCH ALLERLEI

Agressie

De Leidse hoogleraar in de sociale psychiatrie dr. N. Speijer heeft er onlangs op gewezen dat een verdere toeneming van de vrije tijd wel eens de agressie in onze maatschappij zou kunnen bevorderen. De arbeider is dan minder in staat zijn agressie in de arbeid af te regeren en hij zal dus in zijn vrije tijd uitingsmogelijkheden zoeken voor deze agressie.

Het is een bekend verschijnsel dat bij alle veranderingen in de maatschappelijke verhoudingen wel ongeluksprofeten optreden, die ons het ergste voor de toekomst doen vrezen. Maar afgezien hiervan rijst de vraag of de stelling dat de arbeid ons bevrijdt van agressieve neigingen op zich wel juist is.

Dat is ze niet, en wel omdat ze onvolledig is. Naar prof. Speijer ons toelichtte, hebben we in de arbeidssituatie te maken met twee vormen van agressie. De ene is een 'natuurlijke' agressie, een primaire drift, die we als een positieve factor moeten zien. Het werk (en buiten het werk: sport en hobby's b.v.) stelt ons in staat deze agressie te reguleren en daarop doelde hij. Maar er is ook een andere vorm van agressie, voortkomend uit de arbeidssituatie, als gevolg van frustratie bijvoorbeeld.

Over deze agressie had hij echter niet gesproken.

Dat heeft ons teleurgesteld, want men kan moeilijk voorbijgaan aan de arbeid(sverhoudingen) als bron van agressie, naast het vermelden van de agressie-regulerende en -absorberende functie van de arbeid.

In de hiërarchisch gestructureerde bedrijven, vaak nog autoritair bestuurd, moet de werknemer zijn onlustgevoelens al te vaak verdringen en onderdrukken. Deze gevoelens zijn het gevolg van onmacht en onzekerheid, gevolg ook vaak van het gevoel weinig waardering te vinden en uitsluitend als een 'produktiefactor' beschouwd te worden, zodat van waarlijk menselijke verhoudingen nauwelijks kan worden gesproken.

Het is duidelijk dat agressieve gevoelens hier allermist worden

afgereageerd; zij worden integendeel juist *opgewekt* en het is de vrije tijd, die de mogelijkheid geeft tot herstel van de psychische schade die in het arbeidsproces is opgelopen.

De medezeggenschap is in vele bedrijven nog zo gering, de afstand tussen werknemer en leiding vaak nog zo groot, dat van echte communicatie, die ophoping van onlustgevoelens en agressie zou moeten voorkomen, geen sprake is.

Het zijn feiten die velen uit de praktijk reeds lang bekend zijn. Maar ook in de literatuur over de bedrijfspsychologie en 'human relations' kan men bevestiging van deze opvatting vinden. Slechts een enkel willekeurig voorbeeld. In zijn boek 'Psychologie van het leiding geven' schrijven dr. H. Dirks en drs. F. P. J. van Grunsven: 'De dwang en pressie van de kant van de leiding veroorzaken gemakkelijk een grote mate van gespannenheid bij alle partijen, die zich in agressieve uitingen tracht te ontladen. Persoonlijke tegenstellingen, afgunst, het zoeken van een zondebok, negatieve kritiek en dergelijke verschijnselen zijn in de groepen die onder sterke druk leven aan de orde van de dag.'

Bovendien moet men de vraag stellen of er in Nederland in de nabije toekomst werkelijk sprake is van een aanzienlijke inkrimping van de werktijden. Het lijkt waarschijnlijk dat de economische situatie en vooral de sterke bevolkingsgroei een dergelijke ingrijpende werktijdverkorting niet toelaten, ondanks de optimistische verklaringen van allerlei futurologen.

't Kan verkeren

Bij wat voor vol aangezien wordt kan het er van afhangen in wat voor gezelschap je vertoeft. Op het congres van de actie Progressief Alternatief, op 24 oktober j.l. in Amsterdam, was de heer Feddema min of meer in de verdediging gedrongen. Feddema is afkomstig uit de AR. De APA beoogt samenwerking tot stand te brengen in de politiek tussen de groepen die zich links van het midden opstellen. De discussies gingen erover of ook grote confessionele partijen in het verband opgenomen zouden kunnen worden.

Vele van de aanwezigen spraken als hun mening uit dat ze daar niets in zagen. De heer Feddema hield een warm pleidooi voor het openhouden van de deur. Volgens hem was het een kwestie van het deze groepen duidelijk doen worden dat ze zich juist vanuit het evangelie vooruitstrevend dienen

op te stellen. De vergadering achtte de mogelijkheid hiervoor op z'n zachtst gezegd ongeloofwaardig. 'Maar mensen', zei de heer Feddema, 'het christendom is als inspiratiebron toch zeker even legitiem als die van het humanisme en het socialisme? Men mag zich toch links opstellen, juist vanuit zijn geloof?' Ja, de zaal beaamde het volledig. Allicht. Het verschil van mening lag ook op een ander vlak. Z'n kreet was overigens een heel bijzonder geluid. We hebben jaren gehoopt dat het humanisme als inspiratiebron als even legitiem zou worden geaccepteerd als die vanuit het evangelie. Nu vraagt een gelovige of hij ook vanuit een evangelische basis vooruitstrevende politiek mag bedrijven. 't Kan verkeren.

Gebruiken

De meest speelse stelling die tijdens de afgelopen Socrates-conferentie over soft drugs is besproken was ongetwijfeld die van drs. Hans Geluk: *Het onderbrengen van het gebruik van marihuana in een andere (juridische) categorie dan het verhandelen van marihuana staat gelijk aan het onderbrengen van de walvissen bij de vissen en van de vleermuis bij de vogels.*

De prachtigste understatement kwam van mr. F. E. Frenkel:

Het tot misdadig stempelen van iemand die zonder directe schade of gevaren voor derden - bv. als voorzien in artikel 26/3 Wegenverkeerswet - in gedrag, smaak of behoeften afwijkt van het algemeen gangbare, is in het algemeen geen gewoonte.

De stelling die het ongelukkigste lot beschoren was, was dan ook stelling 13:

In overeenstemming met een humanistische levensopvatting zouden we ons in de eerste plaats moeten bezighouden met mensen die om allerlei sociologische en psychologische redenen drugs gebruiken. Wij verspillen nu onze aandacht aan de drugs zelf.

Eén der gespreksgroepen rapporteerde met de stelling akkoord te gaan, indien het woord *gebruiken* vervangen zou worden door *verbieden*. Het voorstel werd met applaus begroet, en aldus werd besloten.

Bejaardentehuizen

In de Gooi- en Eemlander is naar aanleiding van een rechtbankverslag over een zaak tegen een particulier exploitant van twaalf verpleegtehuizen een rectificatie opgenomen, die op formele gronden door de advocaat van de gedaagde verlangd werd.

Naast deze rectificatie wijdt genoemd blad een tweede artikel aan de vaak beschamende omstandigheden, waaronder vooral de mente bejaarden in particuliere tehuizen worden verpleegd. Zolang er schaarste is aan niet-winstbeogende tehuizen zullen er particulieren zijn, die, de goeden niet te na gesproken, uit zuiver winstbejag tehuizen zullen exploiteren. De helaas nog steeds bestaande misstanden zullen uit de weg geruimd kunnen worden door nog verder gaande beperkende bepalingen en door zeer strenge controle. Maar ook door initiatieven van niet-winstbeogende stichtingen van overheidswege krachtig te steunen. Daar ontbreekt helaas nog wel eens wat aan. Men moet heel wat mans zijn om alle voorschriften en bepalingen, waarmee bij de bouw van een verpleegtehuis rekening moet worden gehouden, aan te durven!

Zoon

Dennis Potter moet je gezien hebben, zou je zo langzamerhand zeggen, nu de IKOR z'n spel Zoon des Mensen een keer heeft uitgezonden, een keer heeft herhaald en er bovendien nog drie nabesprekingen aan heeft gewijd. Na de eerste uitzending, 19 maart j.l. heeft hoofdbestuurslid P. Spigt er op verzoek van het Algemeen Dagblad iets over gezegd, wat bij sommigen weer niet goed viel, ook binnen het verbond. Het is allemaal alweer voorbij, en wie alsnog het gevoel heeft 'iets gemist' te hebben wacht een troost: bij Bosch & Keuning is de tekst van het t.v.-spel in druk verschenen. Het boekje kost f 5,90 en dat is in verhouding tot het betaalde kijkgeld voor 2x vertonen + 3x nabespreken nogal wat, nog afgezien van het feit dat je het ook nog zonder beeld moet stellen; maar goed, voor deze prijs hoeft men deze drinkbeker in elk geval niet voorbij te laten gaan.

*In de lenteregen
juichen
jonge nachtegalen
in het nest
van mijn loshangend haar*

*Tenslotte ben je toch gekomen!
Dus laat ik maar
de waterjuffers vliegen
die ik deze herfstavond
tussen mijn vijf vingers
gevangen hield*

JOSANO AKIKO
(Japans dichteres (1878-1942))

raadslieden in leger willen vernieuwingen

Het moet radikaal anders met de geestelijke verzorging in het leger. 'De doelstelling kan niet langer zijn de direkte verkondiging van uitgangspunten en fundamenteën, maar wordt meer en meer een geëngageerd meedenken over de leefbaarheid van de samenleving, een proces waarin uitgangspunten en fundamenteën en de feitelijkheden en gebeurtenissen van en in de samenleving elkaar wederzijds – en veelal kritisch – beïnvloeden'.

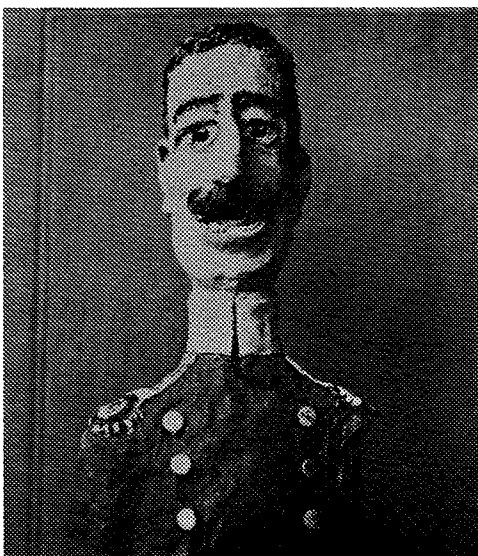
Dat schrijven de humanistische raadslieden in hun onlangs verschenen rapport 'Humanistische Geestelijke Verzorging in de Strijdkrachten Nu en Straks'¹⁾. De zaak moet op de helling, vinden ze, en niet voor wat reparaties, maar voor een grondige vernieuwing. Zowel het doel als de methoden van de geestelijke vorming en -verzorging dienen te veranderen. In wezen valt de grens tussen beide taken zelfs weg: er is één proces, dat in zijn verschillende stadia ondeelbaar is. Om dit te realiseren zijn een aantal vernieuwingen noodzakelijk:

- de bijeenkomsten in de kazernes moeten anders opgezet worden; niet een wekelijks klein uurtje, maar twee uur per veertien dagen, of nog liever een morgen of middag. Nieuwe vormingsmethoden moeten worden geïntroduceerd;
- de vormingscentra moeten hun programma van twee dagen kunnen uitbreiden tot een week; met groepen van hooguit 20 man (i.p.v. 35);
- militairen horen inspraak te krijgen in het werk van de g.v.;
- er moeten burgers bij het g.v.-werk worden betrokken en zo mogelijk ook vrouwen;
- in vredetijd moeten raadslieden burgerkleding kunnen dragen; de officiersdistinktieven op hun huidige uniformen horen er niet thuis;
- het 'verplichte' karakter van de g.v. voor dienstplichtigen moet verdwijnen. Het geheel moet een vrijwillig karakter krijgen. Tegen deelname van beroepsmilitairen mag geen bezwaar bestaan. Integendeel; het feit dat deze laatste groep nu nog buiten het kader van de g.v. valt is merkwaardig.

Deze laatste suggestie heeft belangrijke gevolgen, die de raadslieden zelf zo zien: *Voor de eerste maal in de geschiedenis zullen geestelijke verzorgers dan voor hun bestaan moeten vechten, niet met autoriteiten, kommandanten of politici, maar met de mensen die zij zo graag geestelijke verzorging willen geven. D.w.z. de geestelijke verzorgers zullen zich allereerst waar moeten maken tegenover de militairen zelf. Als ze dat niet kunnen is natuurlijk het eind van de geestelijke verzorging in zicht.*

Dit vrijwillig afzien van een autoritair bepaalde positie, het ter discussie stellen van de eigen werksituatie, komt als belangrijkste stellingneming uit het rapport naar voren. De schrijvers stellen zelf dat willen ze een werkelijke bijdrage leveren aan de democratisering in de strijdkrachten, ze dan allereerst de stoot zullen moeten geven tot democratisering van de geestelijke verzorging.

Dat kan volgens hen op twee manieren. Ten eerste door alle rangen en standen tot onderwerp van hun werk te maken, zodat alle militairen van hoog tot laag elkaar op een gemeenschappelijk, 'niet-officieel' podium kunnen ontmoeten, naar elkaar luisteren en elkaar begrijpen. Ten tweede door de 'paternalistische' g.v.

vaarwel te zeggen en de militairen door inspraak zelf in te schakelen bij het werk van de raadslieden.

Veel aandacht geeft het rapport ook aan een al langer onder de raadslieden levend idee: samenwerking met de andersdenkende geestelijke verzorgers. De raadsman niet naast aalmoezenier, predikant en rabbijn, maar samen met hen opererend. Zulk een samenwerking is mogelijk, zo is de gedachte, als niet de verkondiging als uitgangspunt wordt genomen, maar de militair zelf, en op dit punt laten de humanisten aan duidelijkheid niets te wensen over: ze zijn er niet voor het apparaat, maar voor de man.

'De jonge mensen van vandaag, maar zij niet alleen, verlangen een ontmoeting met andersdenkenden, een gezamenlijke kritische konfrontatie met problemen en opvattingen daarover. In deze houding ligt ook het grondmotief voor de ontmoeting van de verschillende richtingen in de geestelijke verzorging.' Er wordt echter op gewezen dat samenwerking niet betekent in elkaar opgaan; er blijft behoefte aan verschillende benadering.

Maar voor de meeste jongeren in dienst, zo stellen de raadslieden, is er fundamenteel iets veranderd. Vroeger waren verkondiging in allerlei variaties en geestelijke verzorging zo'n beetje synoniem en daarom konden ze zich voltrekken los van de konkrete situaties van de samenleving en zich eenvoudigweg daaraan conformerend. Nu domineert één vraag in de belangstelling: hoe kunnen we de huidige samenleving werkelijk leefbaar maken? Jongeren willen dus niet langer christelijk of humanistisch zijn, maar zij eisen een christendom en humanisme die zich waar maken in een proces, dat de leefbaarheid van de samenleving tot doel heeft.

Dáár ligt volgens het rapport de fundamentele verandering in doel en methoden van de geestelijke verzorging.

¹⁾ Uitgave Bureau Hoofdraadsman, Hoofdstraat 84, Driebergen.

Gisteravond hebben we in de Utrechtse Stadschouwburg een toneelvoorstelling gezien waar we nog helemaal vervuld van zijn: 'Kees de Jongen' van Gerben Hellinga, geschreven naar het gelijknamige boek van Theo Thijssen. Wij zijn nogal dol op Theo Thijssen; we hebben al zijn boeken en onze kinderen begonnen er al vrij vroeg in te lezen.

Kees is – zoals Thijssen het zelf noemt – een jongen met twee levens. Het ene leven speelt zich af in de werkelijkheid en het andere in een fantasie-wereld. Gerben Hellinga beeldt dit uit door twee Kezen ten tonele te voeren; twee haast identieke jongetjes, met dezelfde pakjes aan en met dezelfde gebaren, waarvan de een de dingen gewoon beleeft, de andere z'n gedachten en fantasieën onder woorden brengt. Wonderbaarlijk knap gedaan, want het stoort niet en het doet zelfs niet eens onnatuurlijk aan. Het deed me denken – het boek trouwens ook al – aan: 'Het verborgen leven van Walter Mitty', een film met Danny Kaye als de man, die in zijn fantasie alle mogelijke avonturen meemaakt en overal gevierd is en bewonderd wordt. Voor de radio is er destijds ook eens een dergelijke strip geweest van, ik meen, Opa Bargerbeer, een kostelijke oude man, die ook alles kon in z'n gedachten en dan iedereen verbaasd deed staan. Ik geniet altijd mateloos van dit soort dingen en 't is, geloof ik, ook niet eens zo vreemd dat dit thema telkens weer opduikt want het zal wel een algemeen menselijke gewaarwording zijn.

Misschien heeft niet iedereen dit even sterk maar ik herinner me van vroeger, dat ik menige glansrol vervuld heb in mijn verbeelding. Mijn prestaties lagen meestal op het gebied van de showbusiness: een fenominale circusartieste, in de prachtigste gewaden, temidden van schitterende paarden. De mensen kwamen expres voor mij naar 't circus. Het nummer met de leeuwen had ik ook en geen greintje angst! Ik was ook wel eens een prinses of een filmster incognito. Dan liep ik gewoon tussen de mensen, niemand herkende me.

En dan, wat de mensen van me dachten: 'Wat kan dat meisje goed fietsen!' Als ik met mijn ouders logeerde bij een oom van mijn vader, die een grote villa had met een enorme tuin, vlak naast een spoorbaan, dan ging ik expres heel losjes en nonchalant (maar toch elegant!) bij de heg staan waar de trein langs kwam. Dan zouden de mensen denken: 'Wat staat dat rijke meisje daar aardig. Kijk, ze wuift naar ons!' Dat was dan een hele eer voor die mensen!

Een beroemd pianiste was ik haast altijd. We hadden thuis geen piano en we kregen er ook geen maar ik speelde altijd aan de keukentafel, gezeten op een krukje en een boekje met wat muzieknoten voor me. En een succes! Zo jong en zo begaafd! Daar heb ik vele concerten gegeven als mijn moeder niet thuis was. Ik vijlde mijn nagels ook altijd heel kort. Dan zouden de mensen denken: 'Wat vijlt dat meisje haar nagels kort. O ja, natuurlijk, ze speelt piano en dan is het zo lastig, lange nagels, zeker als je al zulke moeilijke stukken speelt zoals zij.' En ze zouden me peinzend nakijken. Dat is nu niet meer. Ik zie het al: 'Wat kan die mevrouw goed autorijden! Zo handig in dat drukke verkeer! Nou, die heeft het meer gedaan, dat is vast geen zondagsrijdster!'

Nee, nu ben ikzelf een van de mensen, die bepaalde dingen denken in de fantasie van kleine jongetjes en meisjes.

In ieder geval was het gisteravond geweldig. Een paar inspeciënten houden met een bandrecorder een klein enquêteetje onder de bezoekers, vooraf en na de voorstelling. Een juffrouw in Breda, zo vertelde ons later een van de actrices, had het prachtig gevonden. Ze had genoten; 't was fantastisch gespeeld maar dat er in één gezin twee jongens waren, die allebei Kees heetten, nee, dat had ze nog nooit meegeemaakt, dat kon niet!

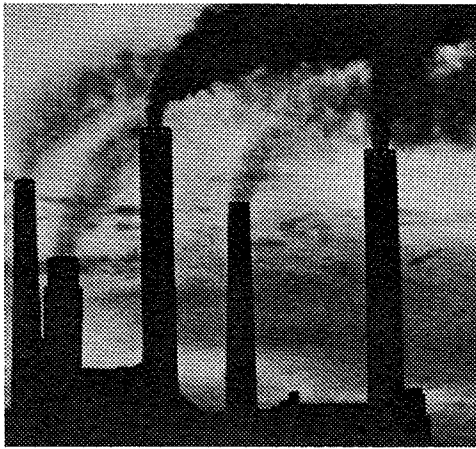
Och ja, modern toneel staat voor niets.

om de redding van ons milieu

Wees milieubewust! Deze noodkreet is in zijn meest bondige vorm de nalatenschap van het nationale comité N 70, dat op 23 november aanstaande zijn werkzaamheden afsluit. Het is ook het startsein voor een lange reeks nieuwe activiteiten, die opgesomd staan in het *Milieu-manifest* dat tijdens dit nationale appel in het centrum van de belangstelling moet komen te staan. Het is de bedoeling van het comité dat het manifest¹⁾ in brede kringen ter discussie zal worden gesteld en dat een ieder zich zal be-raden over de wijze waarop hij of zij een bij-drage kan leveren aan de praktische verwerke-lijking van de aanbevelingen en richtlijnen.

Waarom allemaal? In hun inleiding zeggen de samenstellers van het Manifest, dr. A. J. Cavé, dr. A. C. Perdeck en dr. C. W. Stortenbeker, dat aantasting van het milieu door de mens zelf er altijd is geweest. Eerst langzaam, maar nu in een ontstellend versneld tempo. Het menselijk vernuft heeft ons tot veel in staat gesteld, maar datzelfde vernuft is onvoldoende ingeschakeld om de nadelige gevolgen van deze verworvenheden voor het milieu op te heffen. Als resul-taat noemen ze:

- rooibouw op en vernietiging van de natuur in plaats van oogsten en beheren;
- te veel afval om door de wegschrompelende natuur in haar voortdurende kringlopen ver-werkt te kunnen worden;
- verstoring van deze kringlopen door chemi-sche produkten die de natuur vreemd zijn;
- veranderingen in onze manier van werken en wonen die zo snel gaan dat we geen tijd hebben te beoordelen of ze ons wel passen;
- veranderingen in het milieu die vaak niet on-gedaan gemaakt kunnen worden doordat onze techniek ook haar grenzen heeft.

Daarom, zegt het manifest, moeten we er snel bij zijn om onze kinderen geen ruïne na te laten. We moeten anders gaan denken over zaken als rust, schone lucht, helder water, onge-schonden natuur en een stad met sfeer. Dat zijn geen goederen zonder waarde meer, die je zo maar kan krijgen en mag verbruiken zonder er-voor te betalen. Ze worden wel samengevat onder het begrip welzijn en dan tegenover wel-vaart gesteld. Maar in wezen is welzijn een onderdeel van, ja zelfs de kroon op onze wel-vaart. Als het verloren gaat van dit soort goe-deren niet of nauwelijks geteld wordt, zijn pro-dukcie en geld verdienen van middel tot doel geworden. Onze samenleving heeft dan niet meer het *wel varen* van de mens tot doel.

De problemen zijn ingewikkeld en wat kan een mens eraan doen? De schrijvers erkennen dat

er een gevoel van machteloosheid ontstaan is en daarom hebben ze veel uitspraken en adviezen op dit gebied die de laatste tijd gedaan zijn, ver-werkt tot een aantal aanbevelingen voor actie, waaraan iedereen kan meewerken, ongeacht zijn functie in de maatschappij.

Bevolking

In Nederland wonen nu al meer dan 13 miljoen mensen. Als het zo doorgaat is dit aantal over 54 jaar verdubbeld. Deze groei zal eens moeten stoppen; daarom beter nu, nu het behoud van een leefbaar milieu nog mogelijk is. De over-heidspolitiek moet erop gericht zijn het huidige bevolkingsniveau te stabiliseren. Kerken en art-sen dienen de barrières die geboortenbeperking in de weg staan te verwijderen, en het meeste kan de burger uiteindelijk doen: het kindertal beperken (lieft niet meer dan twee).

Ekonomische groei

Er komt een nieuwe schaarste aan goederen die eerst gratis waren: schone lucht en water, na-tuur en rust. Voor deze goederen moet een prijs berekend worden die van de produktievergro-ting afgetrokken moet worden. Pas dan zien we de werkelijke economische groei. Produktie ter kompensatie van deze nieuwe schaarste (zoals zuiveringsinstallaties) mag niet worden meege-rekend bij de groei. Door middel van wetten moet een dergelijke berekeningswijze verplicht gesteld worden. De burger zelf moet zijn leef-gewoonten en konsumptiepakket onderzoeken op overbodigheid.

Vervuiling en lawaai

Vrijwel iedereen doet mee aan het produceren van meer afval, stank en lawaai. Om de milieu-aantasting tegen te gaan moet de gemeenschap eisen dat de lasten op de veroorzaker verhaald

dialogoog tussen katholieken en humanisten

In hetzelfde Brussel waar enkele weken geleden een spectaculair congres van theologen werd gehouden vond onlangs een minder opzienba-rende bijeenkomst plaats. In alle stilte kwamen voor de tweede maal een aantal vooraanstaan-de katholieken en humanisten bijeen ter bespre-king van mogelijkheden van gemeenschappe-lijke positiekeuze en gezamenlijke actie.

De bijeenkomst droeg een min of meer offi-cieel karakter omdat de R.K. deelnemers als vertegenwoordigers van het R.K. Secretariaat voor de niet-gelovigen waren uitgenodigd en de humanisten door de 'International Humanist and Ethical Union' waren afgevaardigd. De delegaties stonden onder leiding van Dom. V. Miano, secretaris van het Vaticaanse secreta-riaat, en Prof. dr. J. P. van Praag, voorzitter van de I.H.E.U. De deelnemers kwamen uit het Vaticaan, de Verenigde Staten, India, Eng-land, Duitsland, Spanje, Nederland, België en Frankrijk.

Het meest opvallende tijdens de conferentie was dat niemand het idee had, dat er twee partijen tegenover elkaar stonden. De gemengdheid bin-nen de delegaties had tot gevolg dat de scheids-lijnen steeds dwars door de groepen heen lie-

pen. Met name ten aanzien van de maatschap-pelijke kwesties, waarover het meest gesproken werd, waren aan beide kanten meer extreme en meer behoudende geluiden te horen.

Van katholieke zijde werd ook voortdurend be-nadrukt, dat men hun kerk vooral niet als een uniforme zaak moest beschouwen maar als een vereniging van vele variëteiten. Vooral kwam naar voren dat gezien de vele variëteiten die vaak regionaal of nationaal optraden, de sa-menspraak en de samenwerking op nationaal niveau veel vruchtbaarder zou zijn dan op in-ternationaal niveau. Wel zou het laatste een goede stimulans kunnen betekenen voor natio-nale contacten.

De situatie in Nederland is nog steeds uniek en exemplarisch in dit opzicht door o.a. het per-manente Contactorgaan van levensovertuigin-gen, waarin R.K. Kerk en Humanistisch Ver-bond met een aantal protestantse kerken samen-komen. In Engeland en België lijkt een begin te komen.

Pauselijke uitspraken

Desniettemin werd van humanistische kant betoogd, dat uitspraken van de paus toch

juist internationaal van invloed zijn, zodat op internationaal niveau evengoed communicatie nodig is. Misschien bestaat er overigens bij hu-manisten meer neiging om pauselijke uitspraken au sérieux te nemen als zijnde representatief voor het catholicisme, dan bij de katholieken zelf. Dit geldt voor kwesties van bevolkings-politiek en geboortenregeling, maar ook voor meningen omtrent het humanisme. Niemand tijdens de conferentie kon zich immers vereni-gen met de nogal beruchte kerstboodschap van de paus, waarin hij op felle wijze het humanis-me aanviel. Voor humanisten wegen dergelijke woorden toch zó zwaar, dat zij geen kans zien de dialoog met het catholicisme op internatio-naal niveau voort te zetten, wanneer van hoger-hand meer dergelijke uitspraken zouden worden gedaan zoals: 'echt humanisme moet christelijk zijn' en 'zonder de christelijke inspiratie is men gemakkelijker geneigd tot alle kwaad' e.d.

Van groter betekenis voor de wereld is even-wel niet de mening van de paus over het huma-nisme maar over de wereldvraagstukken, zoals bevolkingspolitiek. Van de kant van de I.H.E.U. is een uitdrukkelijk beroep op het Vaticaan ge-daen alle middelen om de te verwachten enor-

worden. De overheid kan strenge normen opstellen, belasting op deze activiteiten verhogen en opbrengsten daarvan gebruiken om alternatieve oplossingen te stimuleren. Afvalstoffen moeten zo mogelijk opnieuw gebruikt worden en nieuwe stoffen voor gebruik uitvoerig getest. Het bedrijfsleven, vaak de grootste vervuiler genoemd, zou veel aan onderzoek kunnen doen, zo schoon en stil mogelijk produceren en de burger kan worden gevraagd zijn motor niet onnodig te laten draaien, afval niet in bos of water te gooien en geen lawaai te maken.

Natuur

De vorming van een stuk natuur kost in vele gevallen eeuwen. Daarom geldt in de praktijk: éénmaal weg is altijd weg. De in ons land overgebleven natuur moet daarom door overheid zowel als burger gerespecteerd worden. Steun de verenigingen die zich inzetten voor behoud en herstel van de natuur. Het is ook uw bezit.

Stad en land

Het leefmilieu dient centraal te staan bij de ordening van onze beperkte ruimte. De burger hoort daarbij inspraak te hebben. Aan planning van nieuwe industrieën, wegen e.d. moet niet alleen technisch-ekonomisch, maar ook medisch-biologisch onderzoek vooraf gaan. Het scheppen van alternatieven maakt democratische besluitvorming mogelijk. Burgers kunnen deze ontwikkelingen kritisch volgen, bezwaren kenbaar maken en op andere mogelijkheden wijzen.

Verkeer

Groei van wegen- en luchtverkeer bedreigt ruimte en gezondheid. Hier liggen vooral voor de overheid belangrijke taken. Eerder verbetering van bestaande wegen gewenst dan aanleg van steeds maar nieuwe. Schone en geluidsarme motoren liggen binnen de technische mogelijkheden, dus moeten wettelijke bepalingen milieuvervuiling en lawaaihinder beperken. Goed en goedkoop openbaar vervoer beter dan auto's in binnenstad en woonwijk. Ook hier: de vervuiler moet betalen. De burger kan zijn auto zo min mogelijk gebruiken en aktievoeren tegen verkeersoverlast.

Organisatie

De strijd tegen de milieuaantasting is nog sterk versnipperd. Er moet een adviesraad voor milieubeheer komen, die de regering, ook ongevraagd, van dienst is. Voorts is nodig een interdepartementaal kontaktorgaan, want bijna alle ministeries hebben met het vraagstuk te maken. Burgers kunnen het streven naar zo'n niet-ambtelijke organisatie steunen.

Onderzoek

Meer samenwerking tussen verschillende vakgebieden is nodig om tot beter onderzoek van

milieubeheer te komen. Overheid kan meer middelen verschaffen en zulk onderzoek bevorderen. Van de kant van wetenschappelijke onderzoekers is ook meer initiatief gewenst.

Onderwijs en voorlichting

Te weinig mensen zijn doordrongen van de ernst van de milieuaantasting, omdat ze er te weinig van weten. Ook hier ligt een belangrijke taak voor de overheid (bevordering van onderwijs, verantwoordelijkheidsbesef en voorlichting over dit onderwerp), docenten (problemen van mens en milieu een centrale plaats geven, waar mogelijk) en publiciteitsmedia (publiek wakker schudden door hun belangrijke functie van informatiebron).

Politiek

Zij die het minst verdienen kunnen zich het moeilijkst onttrekken aan de gevolgen van milieuaantasting. Dat moet tot uiting komen in de kernprogramma's van de politieke partijen. Waar mogelijk en nodig: trek weg het mom van de economische noodzaak, ook al is dat niet populair. De burger moet milieuzaken bij zijn politieke keuze zwaar laten wegen.

Deze (hier wat verkort weergegeven) maatregelen zijn niet aangenaam, zo waarschuwen de schrijvers van het Milieumanifest al in hun inleiding. Velen zullen ze als 'niet haalbaar' of 'te duur' aanmerken. Toch hadden ze eigenlijk al gisteren genomen moeten worden en elk uitsstel maakt ze duurder en ons land minder leefbaar.

¹⁾ Exemplaren van de folder, waarvan het bovenstaande een weergave is, kunnen worden aangevraagd bij: Werkgroep Publiciteit van het Comité N 70, Secretariaat Herengracht 540, Amsterdam.

me bevolkingstoename op verantwoorde wijze tegen te gaan, te stimuleren en vooral de mening te herzien inzake het gebruik van voorbehoedsmiddelen.

Het thema van de bevolkingspolitiek werd tijdens de conferentie besproken in het kader van het onderwerp: gemeenschappelijke verantwoordelijkheden in de wereldpolitiek. Dit thema werd ingeleid door Prof. Gómez Caffarena uit Madrid (R.K.) en Prof. Kurtz uit New York (Hum.). De besprekingen werden vooral toegespitst op de vraag in hoeverre het verantwoord is, dat door de staat en eventueel andere maatschappelijke instanties wordt ingegrepen in het privé-leven.

De meningen hierover waren zeer verdeeld, met name ook ten aanzien van de kwestie, hoe ver het privéleven zich in feite uitstrekt. Iedereen was het er wel over eens, dat de staat zoveel mogelijk vrijheid moet garanderen maar er zullen in de praktijk wel eens harde maatregelen genomen moeten worden om de vrijheid van velen te realiseren ten koste van de vrijheid van anderen. Hierover werd men het niet eens. Hiermee hing samen de kwestie, dat men wel een gelijke opvatting kan hebben over alge-

mene, fundamentele waarden, zoals vrijheid, gelijkheid, respect voor de persoon, menselijke ontplooiing, enz., maar dat dit minder belangrijk en interessant is dan de konkrete praktische uitwerking hiervan. Als men zich tevoren verenigt op die algemene waarden en achteraf in de praktijk tegengestelde maatregelen wenst, hebben die waarden dan nog wel zin? Daarom ging de discussie vooral ook over de konkrete praktische zaken, zonder dat daarover overeenstemming werd bereikt.

Open maatschappij

Het andere onderwerp leende zich ook uitstekend voor discussie, nl. 'de open maatschappij', ingeleid door Dr. Blackham (Hum., Eng.) en Rev. Gaine (R.K., Eng.). De open maatschappij is die samenleving, waarin aan iedere groep bestaansrecht en ontplooiingsmogelijkheden worden gegarandeerd. De staat zelf is te dien aanzien neutraal. Een van de voornaamste consequenties van de open maatschappij is, dat er geen confessioneel onderwijs op afzonderlijke scholen wordt gegeven. Deze laatste implicatie werd – uiteraard – niet door de meeste katholieken onderschreven maar het voornaamste

diskussiepunt, dwars door de twee groepen heen, bleek te zijn de *neutrale staat*. Zoals het geformuleerd werd: de neutrale staat was voor de één te utopisch en voor de ander te reactionair.

Het laatste onderwerp: de principiële verschillen en overeenkomsten tussen humanisme en katholicisme, werd door Prof. van Praag uit Leiden (Hum.) en Prof. Dondeyne uit Leuven (R.K.) ingeleid en leidde tot een uitvoerige discussie, die vooral diende om de gebruikelijke spraakverwarringen en misverstanden op dit punt te boven te komen en om beter begrip voor elkaars standpunt te krijgen.

Besloten werd tenslotte om de dialoog in enige vorm voort te zetten, waarbij twee mogelijkheden werden gesuggereerd: een document voor te bereiden waarin mogelijke richtlijnen voor samenwerking en contact worden opgesteld of een toegespitste behandeling met behulp van op dat terrein deskundigen van bepaalde konkrete maatschappelijke problemen. Vastgesteld is ook, dat vooral het contact op nationaal niveau gestimuleerd moet worden.

W. VAN DOOREN

engagement zwaartepunt van alle vormingswerk

Het onderstaande is een groot deel van de rede die de heer H. Wielek (bestuurslid van de Humanistische Stichting voor Vormingswerk en voorzitter van de stichting J'Accuse) heeft gehouden ter gelegenheid van zijn 25-jarig ambtsjubileum bij de gemeentelijke sociale dienst van Amsterdam.

Dit is een tijd van mengvormen, ook in sociaal, ook in cultureel, ook in politiek opzicht. Grenzen tussen 'sociaal' en 'cultureel' vervagen. En grenzen tussen 'economie' en 'sociologie'. Grenzen tussen 'beroepskunstenaar' en 'amateurt' vervagen – en grenzen tussen 'literatuur' en 'journalistiek'. Grenzen tussen diverse organisaties, overheidsdiensten en instituten vervagen. En de maatschappelijk werker is genoodzaakt ruimer te ageren en te reageren, vanuit zijn deskundigheid en zijn bewogenheid.

Hoe en waarom is na de tweede wereldoorlog de term 'sociaal-cultureel' ontstaan? Wat is de zin van deze koppeling 'sociaal' en 'cultureel'?

'Cultureel werk' nu kan alleen resultaat hebben wanneer het rekening houdt met de sociale achtergrond van hen die men wil bereiken met hun sluimerende belangstelling. En: 'cultureel werk' nu kan alleen worden gedaan door hen die niet blind en stom door onze maatschappij hollen. Het 'culturele werk' nu moet informeren, ophelderen, ontleden – en 'dus' positie kiezen. Het moet ingaan tegen autoritair denken. Autoritair denken van een 'zwijgende meerderheid' effent de weg voor de dictatuur. Uiteraard zijn dit allemaal taken waarmee al de school zou moeten beginnen!

Cultureel werk, sociaal-cultureel werk anno 1970 heeft een functie wanneer het progressief, wanneer het uitdagend is. Tot de vanzelfsprekende grondslagen van sociaal en cultureel werk behoort: het zich oprecht betrokken voelen met de medemens, behoort: engagement.

Ik vraag mij af: kan het onderwijs op een 'pedagogische akademie' (de nieuwe naam voor 'kweekscholen') volstaan met vaktechnische lessen? Kunnen de informatieve activiteiten op de 'sociale werkplaatsen' en de cursussen voor werkende jeugd volstaan met vaktechnische lessen? Wordt dit soort 'onderwijs', dat maatschappelijke vorming links laat liggen, niet beperkend, in plaats van verruimend? Ik vraag mij af: kan iemand die sociaal werk verricht, onverschillig staan ten opzichte van sociaal onrecht óók in eigen land: denkt u maar aan de woonellende en aan de toestanden waaronder buitenlandse arbeiders – onze 'gasten', nietwaar? – leven! Denkt u ook aan de joodse oorlogsslachtoffers die op schandalige wijze verwaarloosd worden! Kan iemand die zich 'maatschappelijk werker' noemt, onverschillig staan tegenover ten hemel schreiend maatschappelijk onrecht in Latijns Amerika, in India, in Zuid-Afrika?

Kan een 'maatschappelijk werker' onverschillig staan ten opzichte van de hongerdood van miljoenen mensen in 'verre' landen, tegenover de meedogenloze heerschappij van Amerikaanse trusts in 'ontwikkelingslanden'. Kan een Nederlands orkest, kan een Nederlands danstheater in Portugal uitvoeringen geven – zonder de politieke consequenties te beseffen, zonder het besef dat dit geen culturele, maar een politieke daad is waarvan de kolonialistische dictatuur in Portugal profijt trekt?

Kan iemand die 'cultureel werk' verricht, on-

verschillig staan tegenover verbieden en verbranden van onwelgevallige literatuur, zoals precies 37 jaar geleden in Hitlers Derde Rijk is gebeurd, waar in plaats van en tegenover cultuur KULTUR heerste?

Kan de 'culturele werker' onverschillig blijven ten opzichte b.v. van deze feiten: De grootste Griekse dichter Yannis Ritsos, wordt door de Junta gevangen gehouden. In ditzelfde Griekenland worden Sophocles en Euripides uitgemaakt voor 'subversief, ongelooflijk en voor morele ketters'. Verboden werd de opvoering van een aantal tragedies en blijspelen van hen en van Aristophanes en Aeschylus, 'teneinde de morele, geestelijke, artistieke en culturele grondbeginselen te beschermen'. In alle dictaturen wordt 'ontaarde kunst' als gevaarlijk beschouwd en verboden.

Tot 5 en 7 jaar opsluiting werden door een stalinistische 'justitie' de Russische auteurs Sinjowski, Ginsberg, Galanskow en Daniel veroordeeld. En de zeer belangrijke auteur Andrej Amalrik werd kortgeleden gearresteerd.

Tsjechoslowaakse schrijvers wier misdaad het was een communisme met een menselijk gezicht te bepleiten, zullen binnenkort voor hun rechter staan. – Kan het antisemitisme in Polen en Rusland, 25 jaar na 'Auschwitz', ons onberoerd laten? – Hoe absurd is de situatie in 'de modernste stad ter wereld', in Brazilië's pronkstad Brazilia, waar ruim 80% van de bevolking schrijven noch lezen kan. Culturele trots: 'de modernste stad ter wereld'... en de 80% analfabeten die in de achterbuurt-krotten van Brazilia vegeteren? Een cultureel probleem... een sociaal probleem... een politiek probleem.

In Zuid-Afrika heerst een regime dat met de bijbel in de hand de meest immorele (mis-)daden pleegt. Moeten wij 'begrip' opbrengen voor de 'apartheid'? Voor rasdiscriminatie? Voor kolonialisatie? Voor vernedering van minderheden en vreemdelingen in onze samen- ofwel tegenleving?

Waar vandaag de mens zijn waardigheid verliest, verliest hij morgen zijn waarde en kan hij 'dus' overmorgen vernietigd worden...

Zou het niet tot de taken van heel het sociaal-culturele werk moeten behoren het irrationalisme in zijn verschillende vormen (dat naar het rascisme kan leiden) tegen te gaan? Ik besef dat dit tot de moeilijkste opgaven behoort. Ik denk hierbij aan het gedoe met astrologische 'horoscopen', ik denk ook aan de hysterie van hoesende horden die 'geen woorden, maar daden' eisen.

Duidelijker dan ooit is in onze tijd van vreemdende specialisatie het verband tussen alles en nog wat geworden. Alles heeft met alles te maken: de Shell met de honger in Biafra – Nixon – voormalig fanatiek assistent van heksenjager McCarthy – met het feit dat veel Amerikaanse jongeren en intellectuelen geen enkel geloof hechten aan wat het officiële Amerika zegt. Hoe ongeloofwaardig en tragisch wordt een maatschappij waarvan de hoogste gezags-

dragers hun daden met misleidende woorden dekken:

'Wij bevrijden Vietnam, wij bevrijden Cambodja!', verkondigt het Witte Huis.

'Wij bevrijden Tsjecho-Slowakije!', verkondigt het Rode Huis.

Deze crisissituaties hebben met sociale, met culturele, met politieke aspecten in onze maatschappij te maken.

Sociaal en cultureel engagement kan niet anders dan in politiek engagement belanden. Zijn wij er ons van bewust, dat alle sociale reformen, dat alle cultuur, dat alle ethiek door dictaturen en militaire Junta's 'geliquideerd' worden? Kunnen wij nog verheven in een ivoren toren zeten? Kunnen wij ons nog achter bureaucratische maatregelen verschuilen? Kunnen wij nog wegkruipen in het bekende binnenhuisje, teneinde bedreiging en uitdaging van onze tijd – onberoerd – te ontvluchten?

Grenzen vervagen...

Was Martin Luther King alleen de strijder voor de rechten van de neger in Amerika? Was Lomemba alleen de strijder voor de rechten van de zwarte bevolking in Afrika?

Zij waren strijders voor sociale en culturele rechtvaardigheid van alle 'verdoemden dezer aarde'. Ik zei: zij waren... Zij 'waren'? Zij leven temidden van ons. Zoals Ché Guévara temidden van ons leeft. Doden, deze doden blijven jong.

En is Theodorakis alleen een strijder tegen de Griekse lakeien van de Amerikaanse Geheime Diensten, de Junta? En Don Helder Camara alleen de vechter tegen de heersende gangsters in Brazilië?

Alles heeft met alles te maken in onze tijd. Auschwitz en Vietnam hebben te maken met ons aller bestaan, met het bestaan van de wereld, met het bestaan van alle sociale, culturele, ethische waarden. Hoe ridicul en futiel worden sociale en culturele bezigheden die zich niets aantrekken van de politieke lessen van toen en van nu: Niet vaak genoeg kan herhaald worden wat de les 'Auschwitz' behelst:

'Weten zonder geweten kan naar Auschwitz leiden'. Het staatsstelsel was gebaseerd op 'Weten zonder geweten'. Er was veel wetenschappelijke kennis, veel weten nodig, om alles tot en met de gaskamers zó te organiseren, dat dagelijks een bepaald aantal Untermenschen gedood kon worden.

'Weten zonder geweten'... Dit gevaar staat wéér voor ons. Heel concreet staat dit gevaar voor atoomgeleerden, voor chemici. Waarheen leiden hun uitvindingen waar zij plichtsgetrouw en zeer gespecialiseerd aan werken? Naar nog 'betere' kernwapens? Naar nog 'betere' napalmbommen...?

Ruimer gezien, ligt hier het zwaartepunt van alle vormingswerkzaamheden die niet meer kunnen uitgaan van de leuze 'Kennis is macht'. *Kennis alléén kan tot misvorming leiden.*

U ziet, u hoort hoe chaotisch, hoe opdringerig grote maatschappelijke politieke problemen door ons dagelijks leven lopen in deze dynamische tijd. Ik hoop dat u mijn ontboezemingen hier en nu niet te vreemd vindt. Is het zo vreemd dat – naar aanleiding van een nietszeggend feit, 25 jaar in dienst van een Dienst – mensen werden uitgenodigd die zo een en ander te maken hebben met sociale, met culturele en met politieke zaken – en dat daarom de leidraad vanmiddag was: 'het noodzakelijke engagement vandaag en morgen'?

IK denk er ZO over

(De redactie behoudt zich het recht voor om brieven te bekorten)

Geweld

Met instemming las ik in M & W-18 het artikelje van J. P. Mazure, Den Haag. Ik voor mij meen nogal eens een zekere eenzijdigheid te moeten constateren, zowel in de artikelen op de voorpagina van M & W als elders in het blad. In het hoofdartikel van nummer 18 'Nieuwe variant op het thema geweld' schrijft de auteur (cv): 'Geweld als antwoord op geweld heeft nog nooit een probleem opgelost; het verlegt het probleem slechts en dwingt hoogstens een tijdelijke regeling af'.

Nu zal iedereen toegeven, dat het beantwoorden van geweld met geweld een ultimatum remedium moet blijven. De geachte auteur vergeet echter, dat hij zelf en wij allen onze vrijheid te danken hebben aan het geweld van de geallieerde legers in de Tweede Wereldoorlog. Iedereen weet, hoe de toegeeflijkheid van de westerse mogendheden – men denke aan de figuur van Chamberlain te München – Hitler indertijd in de kaart heeft gespeeld. Totdat eindelijk een geweldenaar als Churchill en een zeer gewelddadig tegenoffensief van de geallieerden nodig waren om ons definitief van Mussolini en Hitler te bevrijden. Het is wel merkwaardig – net nadat wij ons 25-jarig bevrijdingsfeest hebben gevierd – te horen verkondigen, dat 'geweld als antwoord op geweld nog nooit een probleem heeft opgelost'.

Nu is het natuurlijk niet m'n bedoeling de handelingen van alle mogelijke sabotage- en pressiegroepen in ons land gelijk te stellen met het volstrekt immorele regiem van het nazidom; zover zijn we nog niet gezonken in ons land. Ik heb dit vraagstuk alleen eens van een andere kant willen belichten dan gebruikelijk is in Mens en Wereld.

Persoonlijk ben ik erg blij, dat in de Troonrede een krachtiger beleid t.a.v. ordeverstoringen is aangekondigd en ik hoop, dat de regering zich hieraan zal houden ook.

J. SPREY, Utrecht

De auteur vergeet de Tweede Wereldoorlog alderminst, evenmin als hij probeert alle andere uitingen van geweld niet te vergeten. En juist dit brengt hem ertoe te schrijven dat, ultimatum remedium of niet, geweld als antwoord op geweld nog geen probleem heeft opgelost. Wie meent dat de problemen die de wortels van elke oorlog zijn, door wapengeweld, dood en vernietiging ooit werden opgelost, denkt makkelijker over de geschiedenis dan ik, ja sterker nog: geweld moet voor hem zelfs iets aantrekkelijks hebben. (cv)

Redelijkheid gewenst II

In Mens & Wereld no. 18 verklaart J. P. MAZURE: 'Het humanisme eist bereidheid tot redelijke verantwoording in denken en doen'. Hij vergeet er bij te zeggen dat dit dan de uitkomst moet zijn van een zich in redelijkheid ontwikkelende wereld.

Hoewel ik niet weet hoe oud de heer Mazure is, proef ik dat zijn opvattingen over de problemen van nu stammen uit de jaren '30; want ook hij wil wel verandering in het maatschappelijk bestel maar dan volgens de normen van die jaren.

Daarom kan ik de kritiek op de redacteur niet onderschrijven want hoewel de rellen niet zijn goed te praten, vind ik het toch veel huiveringwekkender dat militairen gewelddadig optreden, al is het dan ook tegen rellen schoppende jongeren op de Dam, dan het gooien met stenen enz.

door deze figuren, want door het optreden van de militairen enigszins te legaliseren, kan er een gevaarlijk totalitair element in ons 'z.g. democratisch bestel' binnensluipen.

Maar als de heer Mazure het werpen van stenen enz. al huiveringwekkend vindt en er zich waarschijnlijk ongerust over maakt, hoe denkt hij dan over de water- en luchtverontreiniging, de escalatie van de atomaire, biologische enz. bewapening en het verder afzakken naar pauperisme en honger in de achtergebleven gebieden ondanks ontwikkelingshulp?

Ik geloof dan ook dat de projectie van de heer Mazure op de ontwikkeling in deze maatschappij gebeurt met een verouderd apparaat.

J. BARTELS, Sappemeer

Duidelijk opstellen

In de humanistische pers zowel als in gesprekken met al dan niet lid van het Humanistisch Verbond zijnde medemensen is een telkens terugkerend onderwerp: de vraag welke koers het HV moet gaan varen. Mijn gedachten hieromtrent zijn de volgende.

Ik ben moeder van een stel kleine kinderen, actief lid van diverse sociaal werkende verenigingen, terwijl ik voor de PSP deel uitmaak van de Wageningse gemeenteraad.

Een mens, en zeker één met een druk bezet leven, moet zo efficiënt mogelijk met zijn tijd omgaan. Welnu, wanneer het HV het in mijn ogen waard zal blijken te zijn, blijf ik gaarne lid en wil actief deelnemen. Maar dan zal wel spoedig van de kant van het HV duidelijk moeten worden, dat het HV niet een vergaarbak wil zijn voor 'humanistisch' – wat dat ook mag zijn – voelende vogels van dermate verschillend pluimage, dat het een vaag praatclubje blijft, met beschouwingen-voor-elk-wat-wils, waar verder niets uitkomt.

Het hoeft helemaal geen politieke partij te worden en niets is boeiender, dan: eenheid in verscheidenheid, maar dat neemt niet weg, dat, naar mijn mening, de stellingname van het HV inzake sociale en politieke kwesties (zo nauw verweven) duidelijk gericht dient te zijn.

Het HV dient zijn leden, en ieder die maar horen wil, duidelijk wegen te wijzen, waaruit eenieglijk, die de humanistische beginselen onderschrijft, kan kiezen om te gaan. Dat één van die wegen een politieke zou kunnen zijn, is niet verwerpelijk. Politiek is een maatschappelijk middel en wanneer men die niet anders dan een middel wil blijven zien, is het logisch, dat men uit sociale bewogenheid naar dit middel grijpt om zijn idealen te trachten te verwezenlijken.

Een verbond van mensen, dat onder meer in zijn beginselen heeft staan; dat: het de voortdurende bereidheid eist zich in denken en doen redelijk te verantwoorden, voorts dat: het vrijheid en gerechtigheid als eis stelt voor het persoonlijk en maatschappelijk leven, zal de consequenties, voortvloeiende uit genoemde beginselen dienen te trekken.

Wanneer het HV zich duidelijker gaat opstellen, zullen er waarschijnlijk leden bedanken. Dat zou jammer zijn. Maar... het HV heeft niets aan een stelletje vegeterende zelfgenoegzamen, die uit angst voor deining een geëngageerdheid, die politieke stellingname tot gevolg heeft, uit de weg gaan en afwijzen.

Een logisch gevolg van het humanistische denken is juist een geëngageerd gevoel. Een eerlijk engagement leidt onafwendbaar tot politieke stellingname – wat natuurlijk niet hoeft in te

houden, dat men zich zonodig in het politieke leven hoeft te storten. Men kieze zelf zijn weg, zoals ik duidelijk heb trachten aan te tonen.

Tegenover die bedankende leden zal echter een niet onbeduidend aantal nieuwe leden gaan staan. Mensen, die zich gaarne aansluiten bij diegenen, die hun energie met overtuiging wijden aan het levend houden en de verbreiding van de humanistische beginselen. Daarenboven zullen diegenen, die nu aarzelen om lid te blijven, wel degelijk lid blijven, blij met de echtheid, die uit de houding van het HV blijkt, blij dat zij zich er weer thuis voelen en zich gesteund voelend bij hun eigen pogingen consequent humanistisch te leven. Tot deze laatste categorie behoor ikzelf.

Er staat een Hollandse winter voor de boeg: laat mij niet ook nog geestelijk in de kou staan. Krasse taal kan heus geen kwaad, mits die dan maar duidelijk is. Links, rechts, conservatief, progressief, rood, zwart, groen of geel, het doet niet, als het maar duidelijk aangeeft, wat het HV voor positie kiest en hoe het de interpretatie geeft op zijn beginselen, geënt op het wel en wee van de maatschappij.

Moge dit schrijven van een 31-jarig persoon, die zich met de humanistische beginselverklaring kan verenigen en die (dus) geëngageerd in het volle leven staat, een aansporing zijn om uw gedachten over de in deze brief ter sprake gebrachte vraag te laten gaan. Het zou natuurlijk wel leuk zijn, wanneer andere lezers hun reactie erop zouden geven, maar ik zou graag juist van de zijde van het bestuur van het HV reactie hebben in die zin, dat nu eens gaat blijken, waar het HV staat, welke wegen het in concreto durft aan te wijzen.

HANNE-DEA KROON-VAN NEDERVEEN
VOLZ, Wageningen

HV ondertekent protestbrief aan minister bakker

Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond heeft de protestbrief ondertekend die gericht is tegen het bezoek van minister Bakker aan Zuid-Afrika, begin deze maand. Daarmee was het één van de rond 15 duizend stemmen die tegen zijn reis opgegaan zijn. Deze actie was opgezet door de Stichting Comité Zuid-Afrika, tevens Defense and Aid Fund Nederland.

In de brief wordt de aandacht gevestigd op de onmenselijke gevolgen van de apartheidspolitiek. Gevraagd wordt of de minister tijdens zijn bezoek zal aandringen op recht en vrede. Als antwoord wordt gegeven: 'Welnee, minister Bakker gaat naar Zuid-Afrika om te spreken over vriendschapsbanden. En misschien wel over stam-verwantschap, de goudprijs, te bouwen bruggen en waterwerken en andere 'nuttige' zaken'. De brief noemt dit schaamteloos, omdat het de Nederlanders compromitteert in de ogen van het grootste deel van de wereldbevolking. 'Minister Bakker moet blijven. In Nederland. Waar hij tot nu toe een in ieders ogen gewaardeerd, kundig en sympathiek minister was.'

congres '71

Het komende congres van het Humanistisch Verbond, waarop het 25-jarig bestaan o.a. zal worden herdacht is nu vastgesteld op 22 en 23 mei a.s. in 'De Brakke Grond' in Amsterdam. In verband hiermee zijn tijdens de voorbereiding de volgende data vastgesteld: 9-1-71 uiterste datum voor indiening voorstellen; 6-2-71: uiterlijk ontvangst voorstellen in gemeenschappen; 20-3-71: uiterste datum om amendementen in te dienen, die op het laatst op 24 april in de beschrijvingsbrief naar de gemeenschappen zullen worden verzonden.

BIJ HET BUREAU
VOOR LEVENS- EN GEZINSMOEILIKHEDEN
OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG
TE UTRECHT

is in verband met uitbreiding der werkzaamheden
plaats voor een

maatschappelijk werk(st)er

in het bezit van het diploma VO
Een deskundige staf en bureauleiding zijn aanwezig.
Maatsch. werk(st)ers zonder V.O., doch bereid en in
staat de V.O. te gaan volgen, komen eveneens in aan-
merking.

Sollicitanten (ook voor een part-time functie) worden verzocht
schriftelijk of telefonisch contact op te nemen met het bestuur van
het Bureau, Oude Gracht 152, Utrecht, tel. 030 - 2 46 41.

ANNONCE
Echtpaar zoekt kamers in Utrecht.
Adres: Eelke Sixma, Van Goyenlaan 194, Soest.

uit de hand gelopen wereld

Edmund Leach f 7,50

Deze tijd is van nu, de maatschappij van
gisteren. Is dat aanvaardbaar?
Een ander denken is nodig. De auteur
werkt zijn ideeën hierover uit op
terreinen die ons na staan: het gezin en
de samenleving.

... Leach' hele boek is een pleidooi om
de moed te hebben de wereld in te richten
zoals wij haar hebben willen.

De nieuwe linie

Verkrijgbaar bij de boekhandel

WOLTERS
wolters-noordhoff

H O E - K O M T - H E T

dat er nog steeds kritiekloze mensen zijn?.....OMDAT die mensen nog steeds geen a. bonnee zijn van LIBERTYN!!!!

Vraag een GRATIS PROEF- NUMMER aan bij

LIBERTYN
Hds
~ Utrecht ~
POSTBUS 2332